

Grote of Barbarakerk Culemborg, 21 april 2024

Lezingen: Ezechiël 34: 1-10 en Johannes 10: 11-16

Thema: 'Herders en schapen'

Voorganger: ds. Annemieke de Bruijn

Gemeente van onze Heer, Jezus Christus,

Daar stond hij dan twee weken geleden... in Utrecht in de Nicolaikerkerk, samen met zijn vrouw en dochter. Een kleine man, maar fier rechtop. Hij sprak ons met rustige en warme stem toe, inspirerende woorden waar de aanwezigen kracht uit kon putten. Hij sprak over 'sumud', een Palestijns woord voor een moed, die nauw verbonden is met hoop, een hoop die los staat van het resultaat wat je kunt bereiken. Hij sprak ons toe, alsof wij het waren, die troost en steun nodig hadden, in plaats van zichzelf. Ik heb het over Daoud Nassar een Palestijnse christen uit Bethlehem. Daoud is voor velen van ons een bekende. Hij heeft vlakbij Betlehem de *Tent of Nations* opgericht; een plaats waar een mens kan helen, op kracht kan komen en innerlijke rust kan vinden, zo noemt hij het zelf.

Hij vertelde dat sinds de Gazaoorlog ook het leven op de Westbank, veel moeilijker en gevaarlijker is geworden. Door aanvallen van kolonisten en militairen kon hij afgelopen jaar de oogst van zijn land niet eens binnenhalen. De toegangsweg naar zijn land is nu compleet gebarriadeerd, hij is volkomen geïsoleerd. Ze zijn zelfs begonnen een weg aan te leggen dwars over zijn land heen. Gewapende kolonisten en Israëliische militairen lopen regelmatig schreeuwend op hem af als hij op zijn land werkt, en richten de loop van hun geweer op hem. Elke keer als dat gebeurt realiseert hij zich: mijn leven staat op het spel, als ik nu niet goed reageer.

Een vraag uit de kerk was: Voel je je in jouw situatie niet in de steek gelaten door God, door Jezus, om alles wat jullie wordt aangedaan. Maar Daoud zei: als Palestijnen voelen wij dat Jezus naast ons staat, in ons lijden. Ook Jezus was arm, ook Jezus moest vluchten naar Egypte, ook hij leefde onder een bezetting, Jezus weet zelf van onrecht, puinhopen en lijden. Wij ervaren juist dat God ons opricht uit deze puinhoop. God laat ons niet onder het puin liggen, maar tilt ons er juist bovenuit. Dat is waarvoor Jezus in onze wereld is gekomen, om armen en verdrukten in het centrum te plaatsen, en niet de machtigen. Hij riep op tot gerechtigheid.

Daoud vertelde ook: We leren onze boosheid en negativiteit te boven te komen, door te leren hoe je vrede in je hart kunt hebben, ook midden in de duisternis... Een vrede die gebaseerd is op deze drie dingen: weigeren elkaars vijand te zijn, weigeren een slachtoffer te zijn én weigeren op te geven. En het *Tent of Nations* is daarvoor een mooie oefenplaats.

Daoud stoort zich aan de dubbele standaards van de internationale gemeenschap als het gaat om mensenrechten en internationaal recht voor Palestijnen. Hij heeft niets aan solidariteit die beperkt blijft tot theorie, waar geen daden op volgen. Aan solidair zijn, hangt ook een prijskaartje. Wees bereid die te betalen. Want iedereen kan een verschil maken in deze wereld. Sta in het leven met een klaarwakker geweten en een open hart en laat je stem horen tegen onrecht.

Ik was geraakt door zijn woorden. Daoud (Palestijns voor: David) stond daar als een inspirerende herder uit de heuvels van Bethlehem. En ik heb diep respect voor de manier waarop Daoud zijn schapen weidt onder extreem moeilijke omstandigheden. Hoe hij – ondanks alles – leeft in verbondenheid met de liefde van God leeft en met wie er op zijn pad komen, of ze hem nu vriendelijk of vijandelijk gezind zijn. Godzijdank dat er in dat verscheurde land, ook nog een andere stem klinkt, die niet oproept tot vergelding en vernietiging. Hij roept op tot rechtvaardigheid en vredig samenleven. Want met vijandschap overbrug je geen kloven.

In de lezing uit Ezechiël gaat het over heel andere herders. Op de achtergrond speelt dat Jeruzalem was gevallen, Juda en Israël waren ten onder gegaan. Door de slechte leiding er is geen land, geen koningshuis en ook geen tempeldienst meer over. Hoe ga je dan verder? Een deel van de Joodse bevolking werd gedeporteerd naar Babylonië¹ en moest daar in ballingschap leven... waaronder ook Ezechiël zelf.

We horen hoe God – bij monde van de profeet Ezechiël – de slechte herders van zijn volk aanklaagt. Die slechte herders, dat zijn de machthebbers en leiders van Israël. Hun enige taak was: zorgen voor het welzijn van de schapen. Maar in plaats daarvan hebben ze alleen hun eigen belangen gediend. Ze hebben het volk uitgezogen en geëxploiteerd, zoals richters, koningen en leiders zo vaak deden in de Bijbel en in onze wereldgeschiedenis. Het ontbreekt ons helaas niet aan eigentijdse voorbeelden van zulke leiders, die het alleen om hun eigen belang en macht te doen is.

Maar ze worden hier aangeklaagd: “Wee jullie, herders van Israël... jullie hebben alleen jezelf geweid, en de schapen voor je eigen voordeel gebruikt; jullie eten hun kaas, gebruiken hun wol, slachten de vette dieren. Maar om de noden en behoeften van jullie schapen hebben jullie je niet bekommerd. Jullie hebben ze, mijn schapen, hard en wreed behandeld, ze zijn door wilde dieren geroofd en verstrooid geraakt.”

Maar dan volgt ook Gods belofte: “Ik zal mijn schapen uit hun handen zal redden: ik eis mijn schapen op. Ik zal er zelf voor zorgen dat mijn kudde weer wordt verzameld en bijeengebracht. Ik zal zorgen voor een Ware Herder om mijn schapen te weiden.”

En in Johannes horen we hoe Jezus zich bekend maakt met de woorden: “Ik ben de Goede herder.” Een herder die werkelijk om zijn schapen geeft, die er niet vandoor gaat als het gevaarlijk wordt; die bereid is zijn leven voor hen te geven. Hij zegt: “Ik ken mijn schapen en zij kennen Mij. Zoals de Vader mij kent en ik de Vader ken...”

Nu ben eens op zoek gegaan naar afbeeldingen van die Goede Herder. Er zijn er vele te vinden op internet. Maar bijna altijd zijn het hele idyllische plaatjes: Jezus, in een lieflijk glooiend landschap die een schaapje in zijn armen draagt, en zorgzaam omziend naar zijn kudde. Naar mijn smaak wordt die Goede Herder dan te zoet voorgesteld – en zijn arbeidsomstandigheden trouwens ook.

---

¹ De Babylonische ballingschap, in die periode verbleef de bovenlaag van de Judese bevolking als ballingen in Babylonië na de inname en verwoesting van Jeruzalem door de Babyloniërs onder koning Nebukadnessar in 597 en 586 voor Christus. Ezechiël behoorde tot de eerste lichter gedeporteerde ballingen en profeteerde in Babylonië.

Maar ik vond ook deze afbeelding die meer uit het leven gegrepen is. Er gebeurt in ieder geval van alles omheen. Ze dateert uit de eerste eeuwen na Christus en behoort tot de christelijke grafkunst. Te vinden in catacomben², op sarcofagen en fresco's (muurschilderingen). En achter die afbeelding zit een verhaal. De vroege christenen leefden in tijden van spanningen en vervolging. Daarom beeldden ze niet 'Christus zelf' uit, maar gewoon een man met een schaap. Voor buitenstaanders leek het een gangbaar herderstafereel naar Grieks-Romeins model. Maar voor christenen was het Jezus, de Goede herder. Zo werd de Bijbelse beeldtaal van de Goede Herder, een soort code beeldtaal onder christenen...

Jezus als Goede herder, is dus vanaf die vroegste christenheid al een dierbaar beeld voor geborgenheid en veiligheid; Hij komt voor ze op als er gevaar dreigt. Kwade machten kunnen je niet te grazen nemen, als je dicht bij die herder blijft. En zelfs als je een eigenwijs moeilijk schaap, een lastige wegloper of een redeloos schaap bent, dat zich altijd in de nesten werkt... Dan nog komt die herder je zoeken en redden, want: deze Herder heeft zijn schapen lief.

Juist dit Goede Herder-beeld kan veel voor je betekenen als je je verloren, verdwaald of alleen voelt. En op moeilijke momenten kun je er veel troost en kracht in vinden... Dat er zo'n herder is, die je kent en weet wat je doormaakt als je door een diep dal gaat, die je nabij is... zelfs over de grenzen van de dood heen; bij wie we mogen thuiskomen. Niet voor niets wordt bij uitvaarten vaak Psalm 23 – de Goede Herder-psalm – gelezen of gezongen. Deze Goede herder staat voor veiligheid, geborgenheid en aanvaarding van wie je bent. En dat is zonder meer een troostrijk beeld.

En dan is er toch iets, wat kriebelt en schuurt... misschien bij u ook wel... Want is dat dan het hele verhaal? Is de Goede Herder alleen maar een veilige plek, waar in je kunt schuilen, voor wat er gaande is in jouw leven en in de wereld? Is geloven niet méér, dan je veilig geborgen, geliefd en aanvaard weten? Er wordt toch ook iets van de schapen zelf gevraagd?

Van deze Herder Jezus weten we, dat hij op de éérste plaats oog en zorg heeft voor de lijdende mens. Hij geeft wat mensen nodig hebben om hun gewonde lichaam of ziel te helen. En Hij zet ze op hun eigen benen, zodat ze weer verder kunnen met hun leven. Maar vervolgens gaat deze Herder ons ook vóór, en vraagt ons hem – daadwerkelijk – te volgen. Hij verzorgt en verbindt niet alleen onze wonden, maar hij gaat ons vóór, in wat wij voor anderen moeten doen. Hij leert ons zelf ook herder en hoeder voor elkaar te zijn. Ja, wij zijn inderdaad hoeder van onze broeder³. Zodat ook wij – net zoals Hijzelf – ons bekommeren om wie hulp nodig hebben, vluchtelingen, armen en verdrukten, dat we solidair zijn met mensen die onrecht wordt gedaan, die gediscrimineerd worden. Want deze Herder is ook onze morele kompas in het leven.

Soms is dat gemakkelijk, solidair zijn. Ik bedoel maar we geven vast allemaal mooi aan de collecte in de kerk straks voor mensen die het moeilijk hebben of aan andere goede doelen. We leven met elkaar mee in onze eigen kring van buurt, familie en gemeente, als mensen ziek zijn en troost nodig hebben.

---

² Onderaardse gangenstelsel met graven; de beroemdste liggen bij Rome, schuilplaats voor christenen.

³ Vergelijk Genesis 4: 9 als God vraagt aan Kaïn: "Waar is je broeder?"

Het is ook niet moeilijk om je afschuw uit te spreken over die gruwelijke aanval van Hamas op die feestende Israëliische jongeren, want wie zal niet in die afschuw delen? Wie zal niet meevoelen met de getroffen en nabestaanden?

Het wordt een stuk ingewikkelder als je je uitspreekt over iets wat gevoelig ligt. Zoals het onrecht en de bezetting in Palestina, over de 33.000 doden (13.000 kinderen) en de totale vernietiging van Gaza, die mede door Nederlandse militaire samenwerking met Israël gefaciliteerd wordt. Want dan loop je het risico hele andere dingen naar je hoofd geslingerd te krijgen.

Dat is precies dat punt waar het omgaat bij de Goede Herder, hij geeft om al zijn schapen van welke etnische achtergrond dan ook. Hij wil ze bijeenbrengen tot één kudde, die de stem van die Ene Herder zullen volgen. En hij zal niet vluchten als het moeilijk wordt, hij is bereid de prijs te betalen.

Dat is ook precies wat Daoud bedoelt als hij zegt: solidair zijn met mensen die in onrecht leven, dat kost soms wat. Wees bereid die prijs te betalen.

En dat is precies wat wij zo moeilijk vinden. Schapen zijn kuddedieren. De angst om anders te zijn dan de rest, is diep in ons geworteld, en ons verlangen erbij te horen, is meestal sterker dan ons eigen morele kompas⁴.

Maar er zijn van die momenten dat het er op aankomt, dat je je mond moet opendoen over iets wat niet klopt. En we voelen het allemaal zelf, wanneer zo'n moment zich voordoet in je leven.... Tenminste ik wel... En ik weet ook hoe het voelt als je dán zwijgt, uit angst om iemands ongenoegen op je hals te halen. Dan voel je het knagen van binnen... En gelukkig maar, denk ik dan.

De Goede Herder is een dierbaar beeld van geborgenheid en aanvaarding. Maar juist dát besef: van gekend, aanvaard en geliefd te zijn, maakt het mogelijk Hem te volgen:

- om vrij in de wereld te staan met een open hart en een klaarwakker geweten;
- om vrije keuzes te maken vanuit liefde, in plaats vanuit angst om zelfbehoud.

Zo heeft die Goede Herder ons bedoeld te leven.

Amen

---

⁴ 'Morele ambitie', Rutger Bregman, pag. 39: Een verhaal over August Landmesser, die als enige in een hele menigte, weigerde de Hitlergroet te brengen en met zijn armen over elkaar bleef staan.